РӘСӘЙ ФЕДЕРАЦИЯҺЫНЫҢ МӘҒАРИФ МИНИСТРЛЫҒЫ
Башҡортостан Республикаһынын фән һәм мәғариф министрлығы
Башҡортостан Республикаһы Ҡариҙел районы муниципаль районы
хакимиәтенен мәғариф бүлеге муниципаль ҡаҙна учреждениеһы
2-се Ҡариҙел урта дөйөм белем биреү мәктәбе

Башҡорт һәм инглиз телдәре уҡытыусыларының методик берекмә ултырышында ҡаралды
____ Зайҙуллина В.Ҡ.
Протокол № 1
«25» август 2025 й.

«Килешелде»
уҡыу-уҡытыу буйынса директор урынбаҫары
____ Л.Р.Ҡотлойова

«Раҫлайым»
Мәктәп директоры
____ В.А.Кәримов
Приказ № 334
«28» август 2025 й.

10 -11- СЕ КЛАСТАР ӨСӨН «БАШҠОРТОСТАН РЕСПУБЛИКАҺЫНЫҢ ДӘҮЛӘТ(БАШҠОРТ) ТЕЛЕ» УҠЫУ ПРЕДМЕТЫНАН ЭШ ПРОГРАММАҺЫ

2025-2026 уҡыу йылы

Төҙөнө: юғары категориялы башҡорт теле һәм әҙәбиәте уҡытыусыһы
Дәүләтйәнова Эльмира Йәмил ҡыҙы

Ҡариҙел – 2025 йыл

Аңлатма яҙыу

Уҡытыу рус телендә алып барылған мәктәптәрҙең 10-11-се кластары өсөн башҡорт теленән эш программаһы.

Эш программаһы:

«Рәсәй Федерацияһының мәғарифы хаҡында» федераль законы №273-ФЗ 29.12.2012 йылдан;

Санитар-эпидемиологик ҡағиҙәләр һәм нормативтар 2.4.3648 -20 Рәсәй Федерацияһының Баш санитар врачы ҡарары менән раçланған «Дөйөм белем биреү учреждениеларындағы шарттарға һәм уҡыуҙы ойоштороуға санитар-эпидемиологик талаптар»

Рәсәй Федерацияһының Баш дәүләт санитар врачы ҡарары «Санитар-эпидемиологик ҡағиҙәләр һәм нормативтар үҙгәреүе тураһында» 1.2.3685-21;

Рәсәйҙең мәғариф министрлығы менән раçланған федераль белем биреү урта дөйөм билем биреү №371 18.05.2023.

Рәсәйҙең мәғариф һәм фән министрлығын бойороғо менән раçланған урта дөйөм белем биреү дәүләт стандарттарының федераль компоненты №858 21.09.2022 йылдан;

«Башланғыс дөйөм, төп дөйөм, урта дөйөм дәүләт аккредитацияһына эйә булған белем биреү программаларын тормошҡа ашырыуға, ҡулланырға тәҡдим ителгән федераль дәреслектәр исемлеген раçлау тураһында» мәғариф һәм фән министрлығы бойороғо №253 31.03.2014 йылдан (Рәсәй мәғариф һәм фән министрлығын бойороҡтар редакцияһында №254 20.05.2020 й., үҙгәртеүҙәр менән №766 23.12.2020 й.

«Уҡыу һәм тәрбиә, белем биреү программаларын тормошҡа ашырыу өсөн кәрәк булған саралар исемлеген раçлау тураһында» Рәсәй фән һәм мәғариф министрлығы бойороғо №336 30.03.2016 йылдан;

«Башланғыс дөйөм, төп дөйөм, урта дөйөм белем биреү программалары – төп дөйөм белем биреү программалары буйынса белем биреү эшмәкәрлеген ойоштороу һәм тормошҡа ашырыу тәртибен раçлау тураһында» Рәсәй Федерацияһының мәғариф һәм фән министрлығы бойороғо №1015 30.08.2013 йылдан (Рәсәй мәғариф һәм фән министрлығының бойороҡтар редакцияһында **13.12.2013 й. № 1342**, **28.05.2014 й. № 598**, **17.07.2015 й. № 734**);

Башҡортостан Республикаһының «Башҡортостан Республикаһында мәғариф тураһында» законы (1 июль, 2013 йыл, № 696-з); Башҡортостан Республикаһы Ҡариҙел районы муниципаль районы муниципаль дөйөм белем биреү бюджет учреждениеһы 2-се Ҡариҙел урта дөйөм белем биреү мәктәбенең урта белем биреү дәүләт дөйөм белем биреү стандарттары программаһы буйынса төҙөлдө.

Эш прогаммаһы 34 сәғәткә бүленгән (аҙнаға 1 сәғәт).

Уҡыу ҡулланмаһы: Башҡорт теле: Уҡытыу рус телендә алып барылған мәктәптәрҙең 10-сы класы уҡыусылары өсөн дәреслек. Төҙөүселәре: Ғәбитова З.М., Усманова М.Ғ. – Өфө: Китап, 2018.

Программа кимәле: базислы

Уҡытыусының тел буйынса уҡыу- уҡытыу методик комплекты:

Ғәбитова З.М. Уҡытыу рус телендә алып барған мәктәптәрҙең 7-8- се кластары өсөн “Башҡорт теле” дәреслегенә методик күрһәтмәләр. - Өфө: Китап, 2006. – 152 бит.

Усманова М.Г., Габитова З.М. Башҡорт теленән диктант һәм изложениелар йыйынтығы: 5-11 класс уҡытыусылары өсөн ҡулланма.- Өфө: Китап, 2009. - 166 бит.

Маҡсаттар һәм бурыстар:

– Уҡыусыларҙа башҡорт телендә һөйләгәнде, уҡығанды, радио тапшырыуҙар тыңлағанды аңлау күнекмәләре булдырыу (аудирование).

– Аралашыуҙа кәрәк була торған типик һөйләмдәрҙе күсереп, үҙ фекерҙәрен билдәле кимәлдә үҙ аллы яҙыу күнекмәләрен булдырыу.

– Башҡорт телен өйҙә, йәмәғәт тормошонда, хеҙмәт процесында практик файҙаланырға өйрәтеү.

– Башҡорт телен практик өйрәнеүгә бәйләп, балаларҙы башҡорт халҡының тарихы, мәҙәниәте, сәнғәте, әҙәбиәте, милли йолалары, башҡорт халҡының күренекле шәхестәре, уларҙың эшмәкәрлеге, ижады һәм башҡалар менән таныштырыу, балаларҙы башҡорт донъяһына алып инеү, башҡорт халҡына, үҙҙәре йәшәгән төйәккә ихтирам һәм һөйөү тәрбиәләү. Текстағы яңы һүҙҙәр, фразаларҙы аңлатыу, һүҙлек эше үткәреү мотлаҡ.

– Әҫәрҙе өлөшләп, һайлап, ролдәргә бүлеп, сылбыр буйынса уҡыу, тексты магнитофон яҙмаһынан тыңлау, йөкмәтке буйынса һорауҙарға яуап биреү кеүек эштәр башҡарғанда, һүҙлек эше иғтибар үҙәгендә тора.

– Темалар буйынса яҙыусылар, шағирҙар ижады менән таныштырыу, яңы текстар уҡыу, диалог һәм монолог ярҙамында бәйләнешле һөйләм төҙөү дауам итә.

– Туған тел, белем, уҡытыусы, мәктәп һәм көҙгө байлыҡ тураһында һөйләшеү күберәк урын ала.

– Бәйләнешле текст төҙөү, бер телдән икенсе телгә тәржемә итеү күнегеүҙәре башҡарыла.

Уҡыу-уҡытыупрограммаһындапланлаштарылғанһөҙөмтәләр

Класта һәм өйҙә башҡарыла торғанеҙма эштәр өйрәтеү һәм тикшереү характерында була.

Уларға түбәндәгеләр инә:

– Башҡорт теленән төрлө типтағы күнегеүҙәр;
– Тәржемә эштәре (башҡорт теленән рус теленә һәм киреһенсә);
– Дәреслектәрҙәге әҙәби текстарға пландар төҙөү;
– Тел һәм әҙәби материалдар буйынса аналитик һәм дөйөмләштереү тибындағы схемалар, проекттар һ.б. төҙөү.

1. Башҡорт теленең ағымдағы, сирек йәки йыл аҙағында, шулай уҡ уҡыу йылы башында инеү диктанты, ҙур темаларҙан һуң йомғаҡлау контроль эштәре үткәрелә. Ағымдағы контроль эштәр программаның өйрәнелгән материалын үҙләштереүҙе тикшереү маҡсатында уҙғарыла. Уларҙың төрө һәм үткәреү йышлығы өйрәнелә торған материалдың ҡатмарлылығынан, уҡыусыларҙың белем кимәленән сығып билдәләнә. Ағымдағы контроль эштәр өсөн уҡытыусы йә тотош дәресте, йә уның бер өлөшөн генә файҙалана ала.
2. Уҡыу йылы башында инеү диктанты, сирек һәм йыл аҙағында йомғаҡлау контроль эштәре мәктәп администрацияһы менән берлектә төҙөлгән график буйынса үткәрелә. Контроль эштәрҙе сиректең беренсе көнөндә һәм дүшәмбелә үткәреү тәҡдим ителмәй.

Программа материалының үҙләштереү кимәле уҡыусыларҙың дәрестәрҙә телдән биргән яуаптарына һәм яҙма эштәренә ҡарап баһалана. Бының өсөн башҡорт теленән һәр класта түбәндәге күләмдә контроль эштәр, яҙма эштәр үткәреү ҡарала.

Яҙма эш төрҙәре (изложение, инша) яҙыу уҡыусыларҙың уҡыу кимәленә, белеменә, мөмкинселегенә ҡарап уҡытыусы ҡарамағына ҡалдырыла һәм улар урынына шул уҡ күләмдә түбәндәге яҙма эштәр үткәрергә мөмкин:

- карточкалар менән эш;
- тест;
- һүрәт буйынса һөйләмдәр төҙөү;
- текста һөйләмдәрҙә һүҙҙәр тәртибе;
- һүҙлек диктанты;
- һөйләмдәр төҙөү;
- һүҙлек менән эш;
- синквейн төҙөү (слайд төҙөү: шәжәрәләр, минең ғаиләм…)

Программаның йөкмәткеһе һәм төҙөлөшө

Рус һәм башҡа мәктәптәрҙә телде белмәгән балаларға башҡорт телен өйрәтеүҙең байтаҡ үҙенсәлектәре бар. Уларҙың иң мөһимдәрен һанап китәбеҙ:

1. Балаларҙы һөйләшергә өйрәтеү үҙәк бурыс.
2. Был дәрестәрҙә балаларҙы башҡортса һөйләшергә, уҡырға, элементтар яҙырға өйрәтеү бергә алып барыла. Тел менән әҙәби материалдары бергә ҡушып өйрәнелә (интеграция).
3. Башҡорт теле мотлаҡ практик рәүештә өйрәнелә. Лингвистик һәм әҙәби күренештәр, уҡыу материалы нигеҙендә, практик ҡулланыу маҡсатынан сығып өйрәнелә (коммуникатив йүнәлеш).

Дәрестәрҙе уҡытыу формалары

Белем көнө! - әңгәмә, телмәр үҫтереү

Эш төрҙәре «Көҙ» темаһы менән берлектә алып барыла. «Көҙ» һәм «Мәктәп» темаһына шиғырҙар, әҫәрҙәр уҡыу; мәҡәл, әйтемдәр, йомаҡтар, һынамыштарҙы иҫкә төшөрөү. Алдағы кластарҙа үтелгәндәрҙе системалаштырыу, яңы мәғлүмәт менән таныштырыу. Һөйләү һәм яҙыу телмәрен үҫтереү өҫтөндә эш дауам итә.

Башҡортостан – тыуған төйәгем – әңгәмә, экскурсия

Тыуған Республикаға ҡарата мөхәббәт, ғорурлыҡ тойғоһо, тәбиғәткә һаҡсыл ҡараш тәрбиәләргә. Улар тураһында һөйләргә, яҙырға өйрәтеү. Башҡортостандың ер аҫты, ер өҫтө байлыҡтары тураһында әңгәмәләр үткәреү, экскурсиялар ойоштороу.

Ап – аҡ ҡарҙар яуа - әңгәмә

Бәйләнешле телмәрҙең яҙма һәм телдән формаларына берҙәй әһәмиәт бирелә. Ҡыш миҙгеле, уның үҙенсәлектәре тураһында һөйләү күҙ уңында тотола..

Шаулап – гөрләп яҙ килә – әңгәмә, экскурсия

Башҡортостандағы яҙғы тәбиғәт күренештәре. Ҡала һәм ауылда яҙғы эштәр: ҡоштар, хайуандар һәм үҫемлектәр тормошо, яҙғы байрамдар тураһында әңгәмәләр үткәреү. Тәбиғәткә экскурсиялар ойоштороу. Дарыу үләндәренән гербарийҙар төҙөү, Еңеү көнөн билдәләү. Һуғыш ветерандары менән осрашыу, иҫтәлектәр яҙып алыу буйынса эш дауам итә.

Йәмле йәй көндәрендә - әңгәмә

Уҡыусылырҙың һөйләү, яҙыу телмәрен үҫтереү өҫтөндә ентекле эш дауам итә.

Тематик планлаштырыу

Белем көнө. Фразеологик берәмектәр.Башҡорт теленең үҙенсәлекле өндәре. Башҡорт теленең һуҙынҡы өндәре. 7 сәғәт.

Башҡортостан – тыуған төйәгем .Ҡушма һүҙҙәр.Ҡылым. Һөйләмдә һүҙҙәр тәртибе.Яңғыҙлыҡ һәм уртаҡлыҡ исемдәр. 5 сәғәт.

Ап – аҡ ҡарҙар яуа .Исемдәрҙең килештә үҙгәреше. Баҫым.Рәүеш. 10 сәғәт.

Шаулап – гөрләп яҙ килә. Сифат.Һүҙбәйләнеш. 7 сәғәт.

Йәмле йәй көндәрендә. 5 сәғәт.

Эш программаһына ҡушымта №1

2025-2026 уҡыу йылына 10-сы класс өсөн башҡорт теленән календарь - тематик план

Башҡорт һәм инглиз телдәре уҡытыусыларының методик берекмә ултырышында ҡаралды, протокол №_1 _25__ «_08__» __2025________

МДБББУ 2 -се Ҡариҙел урта дөйөм белем биреү мәктәбе директорының приказы № 334 «28» август 2025 йыл.

Календарь-тематик план
10а класс

№ т/б	Дәрестең темаһы	Иҫкәрмә Өй эше	Үткәреү ваҡыты	Фактик Үткәреү
1.	1 сентябрь – Белем көнө.	Йәйге каникул тураһында һөйләргә әҙерләнергә.		
2.	**Старт контроль контроль күсереп яҙыу “Алтын көҙ.**	3-4-се биттәр, тасуири уҡырға, 5-се бит,5-се күнегеү.		
3.	У.Кинйәбулатов «Уҡытыусыма». Фразеологик берәмектәр.	Синквейн төҙөргә.		
4.	Р.Ғарипов “ Көҙ нағышы”.	5-се бит, 6 –сы күнегеү, уҡырға.		
5.	Ғ.Хөсәйенов «Ваҡыт». Башҡорт теленең үҙенсәлекле өндәре.	16 – сы бит, 25 –се күнегеү, тасуири уҡырға.		
6.	Н.Мусин «Тормош йәме». Башҡорт теленең һуҙынҡы өндәре.	17 –се бит,26 –сы күнегеү, тәржемә итергә.		
7.	З.Биишева. «Дуҫтарға».Исем.	21 –се бит, тасуири уҡырға.		
8.	Башҡортостан - тыуған төйәгем.	25 -се бит, 3 –сө күнегеү, уҡырға.		
9.	Р.Паль ”Уралым”.Кушма һүҙҙәр.	29- сы бит,7 –се күнегеү, кроссворд сисергә.		
10.	Тәбиғәт мөғжизәләре. Ҡылым.	37 – се бит,21-күнегеү,диалог төҙөргә.		
11.	Ҡыҙыл китап . Һөйләмдә һүҙҙәр тәртибе.	43-сө бит, 34-се күнегеү, тәржемә итергә.		
12.	Өфө – беҙҙең баш ҡала. Яңғыҙлыҡ һәм уртаҡлыҡ исемдәр.	Яңы һүҙҙәрҙе иҫтә ҡалдырырға.		
13.	Ҡыш килә. Р.Ғарипов.”Ҡыш әкиәте”.Исемдәрҙең килештә үҙгәреше.	50-се бит,тасуири уҡырға.		
14.	**<u>Контроль эш.Тест.</u>**	53-сө бит, 9-сы күнегеү, тасуири уҡырға.		
15.	Х.Тапаҡов.«Эҙҙәр».	61-се бит, 20-се күнегеү, уҡырға.		
16.	Г.Ҡотоева.”Ҡышҡы теләк”.	63 –сө бит, уҡырға.		
17.	Г.Юнысова. «Яңы йыл йыры». Баҫым.	58-се бит, 15 –се күнегеү, текст төҙөргә.		
18.	Ғинуар- һыуыҡ ай. Рәүеш.	61-се бит, 21-се күнегеү, тәржемә итергә, рәүештәр менән 3 һөйләм яҙырға.		
19.	М.Кәримов «Фасылдар».	69-сы бит, 34-се күнегеү, яуап бирергә.		
20.	Башҡорт йолалары.Наурыз байрамы.	Йола тураһында белешмә алып килергә.		
21.	Ҡыш. Үтелгәндәрҙе ҡабатлау.	51-се бит, 94-се күнегеү, йөкмәтке һөйләргә.		

22.	**<u>Кластан тыш укыу</u>**	203-204- се биттәр, тасуири уҡырға.		
23.	Үтелгәндәрҙе ҡабатлау.	71-се бит, 3-сө күнегеү, йөкмәткеһен һөйләргә әҙерләнергә.		
24.	Иртә яҙ.	«Яҙғы урман” диалог төҙөргә.		
25.	Г.Ҡыуатова.”Март бураны”. Сифат.	73-сө бит, тасуири уҡырға.		
26.	Р.Назаров. “Яҙ килә”.	77-се бит, 12-се күнегеү, һынамыштарҙы иҫтә ҡалдырырға.		
27.	А.Игебаев.” Әсә күңеле”.	80 – се бит,15 – се күнегеү, тексты дауам итергә..		
28.	Йәшел алтын. Һүҙбәйләнеш.	“Урман – ул хазина”, һөйләргә әҙерләнергә.		
29.	Х.Нәжметдинов ”Ҡайтманыгыҙ тыуған ерҙәргә”.	88 – се бит, 30 – сы күнегеү.		
30.	Х.Назаров.”Өс һүҙ”.	95-се бит шиғырҙы тасуири уҡырға..		
31..	Умартасылыҡ – файҙалы эш.	98 – се бит,13 –сө күнегеү, тәржемә итергә.		
32.	**Контроль эш.Тест.**	99-сы бит, шиғырҙы тасуири уҡырға.		
33.	А.Игебаев. “Башҡортостан – илгенәм!”	Шиғырҙы тасуири уҡырға..		
34.	Ҡабатлау.	Әҙәби китаптар уҡырға.		

Аңлатма яҙыу

Уҡытыу рус телендә алып барылған мәктәптәрҙең 11-се класы өсөн башҡорт теленән эш программаһы.

Эш программаһы:

«Рәсәй Федерацияһының мәғарифы хаҡында» федераль законы №273-ФЗ 29.12.2012 йылдан;

Санитар-эпидемиологик ҡағиҙәләр һәм нормативтар 2.4.3648 -20 Рәсәй Федерацияһының Баш санитар врачы ҡарары менән раҫланған «Дөйөм белем биреү учреждениеларындағы шарттарға һәм уҡыуҙы ойоштороуға санитар-эпидемиологик талаптар»

Рәсәй Федерацияһының Баш дәүләт санитар врачы ҡарары «Санитар-эпидемиологик ҡағиҙәләр һәм нормативтар үҙгәреүе тураһында» 1.2.3685-21;

Рәсәйҙең мәғариф министрлығы менән раҫланған федераль белем биреү урта дөйөм билем биреү №371 18.05.2023.

Рәсәйҙең мәғариф һәм фән министрлығы бойороғо менән раҫланған федераль урта дөйөм белем биреү стандарты №413 17.05.2012.

Рәсәйҙең мәғариф һәм фән министрлығы бойороғо менән раҫланған урта дөйөм белем биреү дәүләт стандарттарының федераль компоненты №858 21.09.2022 йылдан;

«Башланғыс дөйөм, төп дөйөм, урта дөйөм дәүләт аккредитацияһына эйә булған белем биреү программаларын тормошҡа ашырыуға, ҡулланырға тәҡдим ителгән федераль дәреслектәр исемлеген раҫлау тураһында» мәғариф һәм фән министрлығы бойороғо №253 31.03.2014 йылдан (Рәсәй мәғариф һәм фән министрлығын бойороҡтар редакцияһында №254 20.05.2020 й., үҙгәртеүҙәр менән №766 23.12.2020 й.

«Уҡыу һәм тәрбиә, белем биреү программаларын тормошҡа ашырыу өсөн кәрәк булған саралар исемлеген раҫлау тураһында» Рәсәй фән һәм мәғариф министрлығы бойороғо №336 30.03.2016 йылдан;

«Башланғыс дөйөм, төп дөйөм, урта дөйөм белем биреү программалары – төп дөйөм белем биреү программалары буйынса белем биреү эшмәкәрлеген ойоштороу һәм тормошҡа ашырыу тәртибен раҫлау тураһында» Рәсәй Федерацияһының мәғариф һәм фән министрлығы бойороғо №1015 30.08.2013 йылдан (Рәсәй мәғариф һәм фән министрлығының бойороҡтар редакцияһында **13.12.2013 й. № 1342**, **28.05.2014 й. № 598**, **17.07.2015 й. № 734**);

Башҡортостан Республикаһының «Башҡортостан Республикаһында мәғариф тураһында» законы (1 июль, 2013 йыл, № 696-з); Башҡортостан Республикаһы Ҡариҙел районы муниципаль районы муниципаль дөйөм белем биреү бюджет учреждениеһы 2-се Ҡариҙел урта дөйөм белем биреү мәктәбенең белем биреү дәүләт стандарттарының компонеты программаһы буйынса төҙөлдө.

Эш прогаммаһы 34 сәғәткә бүленгән (аҙнаға 1 сәғәт).

Уҡыу ҡулланмаһы: Башҡорт теле: Уҡытыу рус телендә алып барылған мәктәптәрҙең 11-се класы уҡыусылары өсөн дәреслек. Төҙөүселәре: Ғәбитова З.М., Усманова М.Ғ. – Өфө: Китап, 2018.

Программа кимәле: базислы

Уҡытыусының тел буйынса уҡыу- уҡытыу методик комплекты:

Ғәбитова З.М. Уҡытыу рус телендә алып барған мәктәптәрҙең 7-8- се кластары өсөн “Башҡорт теле” дәреслегенә методик күрһәтмәләр. – Өфө: Китап, 2006. – 152 бит.

Усманова М.Г., Габитова З.М. Башҡорт теленән диктант һәм изложениелар йыйынтығы: 5-11 класс уҡыусылары өсөн ҡулланма.- Өфө: Китап, 2009. – 166 бит.

Маҡсаттар һәм бурыстар:

– Уҡыусыларҙа башҡорт телендә һөйләгәнде, уҡығанды, радио тапшырыуҙар тыңлағанды аңлау күнекмәләре булдырыу (аудирование).

– Аралашыуҙа кәрәк була торған типик һөйләмдәрҙе күсереп, үҙ фекерҙәрен билдәле кимәлдә үҙ аллы яҙыу күнекмәләрен булдырыу.

– Башҡорт телен өйҙә, йәмәғәт тормошонда, хеҙмәт процесында практик файҙаланырға өйрәтеү.

– Башҡорт телен практик өйрәнеүгә бәйләп, балаларҙы башҡорт халҡының тарихы, мәҙәниәте, сәнғәте, әҙәбиәте, милли йолалары, башҡорт халҡының күренекле шәхестәре, уларҙың эшмәкәрлеге, ижады һәм башҡалар менән таныштырыу, балаларҙы башҡорт донъяһына алып инеү, башҡорт халҡына, үҙҙәре йәшәгән төйәккә ихтирам һәм һөйөү тәрбиәләү. Текстағы яңы һүҙҙәр, фразаларҙы аңлатыу, һүҙлек эше үткәреү мотлаҡ.

– Әҫәрҙе өлөшләп, һайлап, ролдәргә бүлеп, сылбыр буйынса уҡыу, тексты магнитофон яҙмаһынан тыңлау, йөкмәтке буйынса һорауҙарға яуап биреү кеүек эштәр башҡарғанда, һүҙлек эше иғтибар үҙәгендә тора.

– Темалар буйынса яҙыусылар, шағирҙар ижады менән таныштырыу, яңы текстар уҡыу, диалог һәм монолог ярҙамында бәйләнешле һөйләм төҙөү дауам итә.

– Туған тел, белем, уҡытыусы, мәктәп һәм көҙгө байлыҡ тураһында һөйләшеү күберәк урын ала.

– Бәйләнешле текст төҙөү, бер телдән икенсе телгә тәржемә итеү күнегеүҙәре башҡарыла.

Уҡыу-уҡытыупрограммаһындапланлаштарылғанһөҙөмтәләр

Класта һәм өйҙә башҡарыла торғанәҙма эштәр өйрәтеү һәм тикшереү характерында була.

Уларға түбәндәгеләр инә:

– Башҡорт теленән төрлө типтағы күнегеүҙәр;
– Тәржемә эштәре (башҡорт теленән рус теленә һәм киреһенсә);
– Дәреслектәрҙәге әҙәби текстарға пландар төҙөү;
– Тел һәм әҙәби материалдар буйынса аналитик һәм дөйөмләштереү тибындағы схемалар, проекттар һ.б. төҙөү.

3. Башҡорт теленең ағымдағы, сирек йәки йыл аҙағында, шулай уҡ уҡыу йылы башында инеү диктанты, ҙур темаларҙан һуң йомғаҡлау контроль эштәре үткәрелә. Ағымдағы контроль эштәр программаның өйрәнелгән материалын үҙләштереүҙе тикшереү маҡсатында уҙғарыла. Уларҙың төрө һәм үткәреү йышлығы өйрәнелә торған материалдың ҡатмарлылығынан, уҡыусыларҙың белем кимәленән сығып билдәләнә. Ағымдағы контроль эштәр өсөн уҡытыусы йә тотош дәресте, йә уның бер өлөшөн генә файҙалана ала.

4. Уҡыу йылы башында инеү диктанты, сирек һәм йыл аҙағында йомғаҡлау контроль эштәре мәктәп администрацияһы менән берлектә төҙөлгән график буйынса үткәрелә. Контроль эштәрҙе сиректең беренсе көнөндә һәм дүшәмбелә үткәреү тәҡдим ителмәй.
Программа материалының үҙләштереү кимәле уҡыусыларҙың дәрестәрҙә телдән биргән яуаптарына һәм яҙма эштәренә ҡарап баһалана. Быының өсөн башҡорт теленән һәр класта түбәндәге күләмдә контроль эштәр, яҙма эштәр үткәреү ҡарала.

Яҙма эш төрҙәре (изложение, инша) яҙыу уҡыусыларҙың уҡыу кимәленә, белеменә, мөмкинселегенә ҡарап уҡытыусы ҡарамағына ҡалдырыла һәм улар урынына шул уҡ күләмдә түбәндәге яҙма эштәр үткәрергә мөмкин:
- карточкалар менән эш;
- тест;
- һүрәт буйынса һөйләмдәр төҙөү;
- текста һөйләмдәрҙә һүҙҙәр тәртибе;
- һүҙлек диктанты;
- һөйләмдәр төҙөү;
- һүҙлек менән эш;
- синквейн төҙөү (слайд төҙөү: шәжәрәләр, минең ғаиләм…)

Программаның йөкмәткеһе һәм төҙөлөшө

Рус һәм башҡа мәктәптәрҙә телде белмәгән балаларға башҡорт телен өйрәтеүҙең байтаҡ үҙенсәлектәре бар. Уларҙың иң мөһимдәрен һанап китәбеҙ:

4. Балаларҙы һөйләшергә өйрәтеү үҙәк бурыс.

5. Был дәрестәрҙә балаларҙы башҡортса һөйләшергә, уҡырға, элементтар яҙырға өйрәтеү бергә алып барыла. Тел менән әҙәби материалдары бергә ҡушып өйрәнелә (интеграция).

6. Башҡорт теле мотлаҡ практик рәүештә өйрәнелә. Лингвистик һәм әҙәби күренештәр, уҡыу материалы нигеҙендә, практик ҡулланыу маҡсатынан сығып өйрәнелә (коммуникатив йүнәлеш).

Дәрестәрҙе уҡытыу формалары

Тыуған илем – Башҡортостан - әңгәмә, телмәр үҫтереү

Тыуған Республикаға ҡарата мөхәббәт, ғорурлыҡ тойғоһо, тәбиғәткә һаҡсыл ҡараш тәрбиәләргә. Улар тураһында һөйләргә өйрәтеү. Башҡортостандың ер аҫты, ер өҫтө байлыҡтары тураһында әңгәмәләр үткәреү, экскурсиялар ойоштороу.

Эш төрҙәре «Көҙ» темаһы менән берлектә алып барыла. «Көҙ» һәм «Мәктәп» темаһына шиғырҙар, әҫәрҙәр уҡыу; мәҡәл, әйтемдәр, йомаҡтар, һынамыштарҙы иҫкә төшөрөү. Алдағы кластарҙа үтелгәндәрҙе системалаштырыу, яңы мәғлүмәт менән таныштырыу. Һөйләү һәм яҙыу телмәрен үҫтереү өҫтөндә эш дауам итә.

Башҡортостан сәнғәте –әңгәмә

Башҡортостандың халыҡ шағирҙары, яҙыусылары – әңгәмә, телмәр үҫтереү

Уҡыусылырҙың һөйләү, яҙыу телмәрен үҫтереү өҫтөндә ентекле эш дауам итә.

Тематик планлаштырыу

Тыуған илем – Башҡортостан. **-7**
Ике составлы һөйләмдәр.
Маҡсаты буйынса һөйләм төрҙәре.
Башҡортостан сәнғәт – **11**
Тулы һәм кәм һөйләмдәр.
Бер составлы һөйләмдәр.
Ябай һөйләм һәм уның төрҙәре.
Башҡортостандың халыҡ шағирҙары, яҙыусылары **-16**
Һөйләмдең баш киҫәктәре.
Эйә менән хәбәрҙең ярашыуы.
Ҡушма һөйләмдәр.

Эш программаһына ҡушымта №1

2025-2026 уҡыу йылына 11-се класс өсөн башҡорт теленән календарь – тематик план

Башҡорт һәм инглиз телдәре уҡытыусыларының методик берекмә ултырышында ҡаралды, протокол №_1__«25»__ 2025 й._______

МДБББУ 2 –се Ҡариҙел урта дөйөм белем биреү мәктәбе директорының приказы №334 «28» август 2025 йыл

Календарь-тематик план
11А,Б класс

№ т/б	Дәрестең темаһы	Иҫкәрмә Өй эше	Үткәреү ваҡыты	Фактик үткәреү
1.	Инеш. 10-сы класта үтелгәндәрҙе ҡабатлау.	«Йәйге ялым» - хикәйә төҙөргә.		
2.	М. Кәрим «Ҡайын япрағы тураһында».	103-104-се биттәр, тасуири уҡырға.		
3.	**Инеш контроль күсереп яҙыу «Оҙон юл».**	Көҙ тураһында һынамыштар .		
4.	Башҡортостанда көҙ. Ике составлы һөйләмдәр.	107 –се бит, 8-се күнегеү,тәржемә итергә.		
5.	Р. Йәнбәк «Мәңге балҡы, Башҡортостан!».	109-сы бит, тасуири уҡырға.		
6.	Ф.Туғыҙбаева “Эй яҙмышым минең-Башҡортотан ”	112-се бит, шиғыр уҡырға.		
7.	С.Юлаев – башҡорт халҡының милли батыры. Маҡсаты буйынса һөйләм төрҙәре.	120-се бит,30 –сы күнегеү,һорауҙарға яуап бирергә.		
8.	Башҡортостан сәнғәте. Тулы һәм кәм һөйләмдәр.	127 – се бит,3 –сө күнегеү,уҡырға.		
9.	Ҡ.Аралбаев.”Дуҫлыҡ һәйкәле”.Бер составлы һөйләмдәр.	Тасуири уҡырға.		
10.	Башҡортостан рәссамдары.	135 –се бит,20 –се күнегеү, уҡырға.		
11.	Йыр сәнғәте.	137 –се бит,мәҡәлдәрҙе тәржемә итергә.		
12.	Б.Вәлид «Сәсәндәр».Ябай һөйләм һәм уның төрҙәре.	139 –сы бит, шиғыр уҡырға, 3 һөйләм яҙырға.		
13.	Кластан тыш уҡыу. М.Сәлимов «Дуҫтар».	205-206 –сы биттәр, уҡырға.		
14.	Ә.Таһирова.”Ерҙе һаҡлайыҡ”.	Тасуири уҡырға.		
15.	**Контроль эш.Тест.**	Бейеүселәр тураһында белешмә алып килергә.		
16.	Башҡорт бейеүҙәре. Башҡортостандың бейеүселәре.	Яңы һүҙҙәрҙе иҫтә ҡалдырырға.		
17.	Р.Бикбаев ” Башҡортостан йәштәре”.	Шағирҙың биографияһын әҙерләргә.		
18.	Ҡыр ҡаҙҙары – матурлыҡ символы.	148 –се бит, 7-се күнегеү, тасуири уҡырға.		
19.	М.Ғафури.”Бир ҡулыңды”.	149-сы бит, тасуири уҡырға.		
20.	М. Кәримов.”Ҡоштар осорам”. Һөйләмдең баш киҫәктәре.	154 – се бит,тасуири уҡырға.		
21.	А.Филиппов «Күңел ҡанаты».	162 –се бит,35 –се күнегеү,тәржемә итергә.		
22.	Ф.Иҫәнғолов “Һинең яҡын дуҫың хаҡында”.	167 –се бит, 45 –се күнегеү,һөйләм төҙөргә.		
23.	Ғ.Хөсәйенов. “Исем”.	Исемдең мәғәнәһен белергә.		
24.	Ә.Атнабаев. «Әсәйемә».	170 –се бит,тасуири уҡырға.		
25.	Ҡабатлау.	171 –се бит,52 –се күнегеү.		
26.	Яҙғы байрамдар.	Яҙ тураһында һынамыштар..		

27.	М.Ғәли “Өмөтөндө өҙмә”.	Тасуири уҡырға.		
28.	З.Биишева. “Игенсе”.	185-се бит, кроссворд сисергә.		
29.	Т.Йосопов ижады.	188 –се бит,81 –се күнегеү,уҡырға.		
30.	9 май – Еңеү көнө.	172 –се бит,53 –сө күнегеү,уҡырға.		
31.	Р. Ниғмәти «Йәйге ямғыр». Ҡушма һөйләмдәр.	178 –се бит, тасуири уҡырға.		
32.	**Контроль эш. Тест.**	179 –сы бит,60 –сы күнегеү, яҙырға.		
33.	З.Ханнанова. «Хуш, мәктәбем!» Үтелгәндәрҙе ҡабатлау.	Тасуири уҡырға.		
34	Үтелгәндәрҙе ҡабатлау.			